

RF TATARİSTAN CUMHURİYETİ		
İdare Merkezi (Başkenti)	Kazan	
Kuruluş Tarihi	27 Mayıs 1920	
Siyasi Statüsü	Cumhuriyet	
Resmi Dil	Rusça, Tatarca	
Başkan (Reis)	Rustam MİNNİHANOV (25 Mart 2010)	
Yasama Organı	Devlet Konseyi – Meclis	
Yüzölçümü	67.836 km ²	
Başlıca Şehirler (2024)	Kazan (1,3 milyon), Naberejniye Çelnı (544,3 bin), Nijnikamsk (240,3 bin), Almetyevsk (163,7 bin)	
Nüfus (2024)	4.003.016 (Federe birimler arasında nüfus büyüklüğü açısından 9. sırada gelmektedir)	
Resmi İnternet Sitesi	http://tatarstan.ru/	
İklim	Karasal iklim görülmektedir. Ocak ayı ortalama sıcaklığı -10,4°C, temmuz ayı ortalama sıcaklığı 21,7°C'dir.	
Ekonomik Durum - Gayrisafi Bölgesel Hâsıla (GSBH-2024)	Gayri Safi Bölgesel Hasıla (GSBH): 5 trilyon ruble (54 milyar dolar) Yıllık kişi başına ortalama GSBH: 1,2 milyon ruble (12,9 bin dolar) (2024) Başlıca Sanayi Ürünleri: Petrol ve petrol ürünleri, kamyon, otomobil, uçak ve helikopter, gemi, optik cihazları, tekstil, ağaç işleme. Yıl Sonu Enflasyon Oranı: %9,66 İstihdam Verileri: İşsizlik Oranı: %0,16 Asgari Ücret: 22.020 ruble (237,7 dolar) Ortalama Maaş: 76.174 ruble (822,6 dolar)	

- Dış Ticaret (2022)	İhracat: 15,6 milyar dolar İthalat: 3,3 milyar dolar Dış Ticaret Hacmi: 18,9 milyar dolar Dış Ticaret Dengesi: 12,3 milyar dolar
- Dış Ticaret (2021)	İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler: Polonya (2,6 milyar dolar), Hollanda (1,7 milyar dolar), Slovakya (704,6 milyon dolar), Belarus (635,1 milyon dolar), Kazakistan (582 milyon dolar). İhraç Edilen Ürünler: Mineral ürünler, yakıt ve enerji ürünleri, Kimya sanayi ürünleri, kauçuk, makine, ekipman ve araçlar İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler: Almanya (1,5 milyar dolar), Çin (863,6 milyon dolar), ABD (455,8 milyon dolar), İtalya (272,4 milyon dolar), Türkiye (341,4 milyon dolar). İthal Ettiği Ürünler: Makine, ekipman ve araçlar, kimya sanayi ürünleri, kauçuk, metal ve ürünleri, gıda ürünleri ve tarımsal hammaddeler (tekstil hariç).
- Türkiye ile Ticari İlişkiler (2021)	İhracat (Türkiye'ye): 222,2 milyon dolar İthalat (Türkiye'den): 341,4 milyon dolar Dış Ticaret Hacmi: 563,6 milyon dolar Not: Resmi yetkililerin yaptığı açıklamaya göre, 2022 yılında Türkiye'nin Tataristan ile dış ticaret hacmi 1,2 milyar dolara çıkmıştır.

Not: Dolar – 2021 yılında ruble kuru 73,6, 2022 yılında ruble kuru 68,35, 2023 yılında 85,20, 2024 yılında 92,6 olarak alınmıştır.

I) TATARİSTAN CUMHURİYETİ HAKKINDA BİLGİLER

Coğrafya: Rusya Federasyonu (RF) Tataristan Cumhuriyeti, Volga Federal Bölgesi'nde, Volga ve Kama nehirlerinin kesiştiği yerde kurulu olup Rusya'nın Avrupa'daki ve Asya'daki toprakları arasında bir köprü konumundadır. Yönetim merkezi (başkenti) Kazan, Moskova'nın yaklaşık 800 km. doğusunda yerleşiktir. Tataristan'ın yüzölçümü 67.836 km² olup bölgede karasal iklim görülmektedir.

Nüfus: Federal Devlet İstatistik Servisi verilerine göre, Tataristan'ın nüfusu yaklaşık 4 milyondur. %77'si (2020) kentlerde yaşayan nüfusun yarısından fazlasını (%53,2) Tatarlar oluşturmaktadır. Cumhuriyet sınırları içerisinde Tatarların ardından Ruslar gelmekte olup (%39,7) kayda değer sayıda Çuvaş, Mari, Udmurt ve Başkurt yaşamaktadır.

Tarih: Halihazırda Tataristan Cumhuriyeti'nin bulunduğu topraklarda 8. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar, özellikle Orta Asya, Orta Doğu ve Baltık Denizi kıyılarındaki yerleşim birimleriyle başta kürk ticareti olmak üzere yoğun ticari ilişkilere sahip bir topluluk olan ve 21 Mayıs 922 tarihinde İslamiyet'i kabul eden "Volga Bulgarları" yerleşmiştir. 13. yüzyılın başlarında Batu Han komutasındaki Moğol-Türk (Kuman-Kıpçak) ordusu bölgeyi ele geçirerek Altın Orda

Devleti'ni kurmuş ve bölgede 15. yüzyıla kadar bu devlet hüküm sürmüştür. Altın Orda Devleti'nin güç kaybetmesinin ardından kurulan Kazan Hanlığı, 1552 yılında IV. İvan komutasındaki Rus birlikleri tarafından Rusya Çarlığı'na dahil edilmiştir. 1918-1920 yılları arasında Rusya'daki karışıklık ve iç savaş sırasında bölgede "İdil-Ural Devleti" adı altında bir bağımsız devlet ilân edildiyse de sonradan yönetimi ele geçiren Bolşevikler tarafından Tatar Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte, 30 Ağustos 1990 tarihinde Tataristan bağımsızlığını ilân etmiş ve 1992'de yapılan Anayasa referandumunda halkın %62'si bağımsızlıktan yana oy kullanmıştır. 15 Şubat 1994 tarihinde Rusya ile Tataristan Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin çerçevesini oluşturan Yetki Paylaşımı Anlaşması imzalanmış ve 24 Temmuz 2007 tarihinde bu anlaşma 10 yıl süreyle tadil edilerek yenilenmiştir. 24 Temmuz 2017 tarihinde süresi dolan anlaşma tekrar uzatılmamıştır.

Siyasi Yapı: Federe birim olarak RF Tataristan Cumhuriyeti'nde yürütme erkinin başı, görev süresi dört yıl olan Cumhurbaşkanı'dır¹. Halihazırdaki Cumhurbaşkanı Rustam MİNNİHANOV, 25 Mart 2010 tarihinden bu yana, ilk Cumhurbaşkanı Mintimer ŞAYMİYEV'den boşalan görevi yürütmektedir. Bakanlar Kurulu mevcuttur. Başbakan Aleksey PESOŞIN 17 Nisan 2017 tarihinden bu yana görevdedir.

26 Ocak 2023 tarihinde Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan Cumhuriyeti Parlamentosunda kabul edilen anayasa değişikliği düzenlemesiyle Rüstem Minnihanov için "Tataristan Cumhurbaşkanı" yerine "Tataristan Cumhuriyeti Reisi" sıfatı kullanılmaya başlanmıştır.

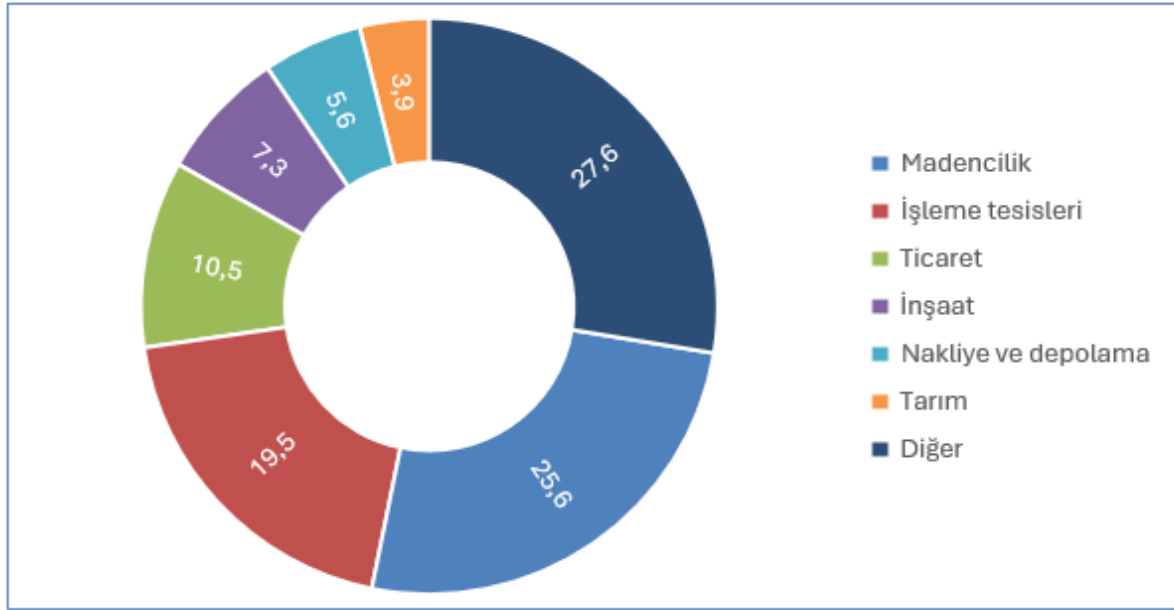
Devlet Konseyi (Meclis) Tataristan'daki en üst yasama organıdır. Devlet Konseyi, tek dereceli seçimle doğrudan halk tarafından beş yıllık süre için seçilen 100 milletvekilinden oluşmaktadır. Bu milletvekillerinin 50'si dar bölgede çoğunluk esasına göre, 50'si ise siyasi partilerin seçimlerde aldıkları oy oranları çerçevesinde parti listelerinden seçilmektedir.

II) EKONOMİK YAPI

Ekonomik gelişmişlik bakımından Rusya'nın önde gelen bölgelerinden birisi olan Tataristan, 2024 sonu itibarıyla yaklaşık 5 trilyon ruble (54 milyar dolar) Gayri Safi Bölgesel Hasılaya (GSBH) sahiptir.

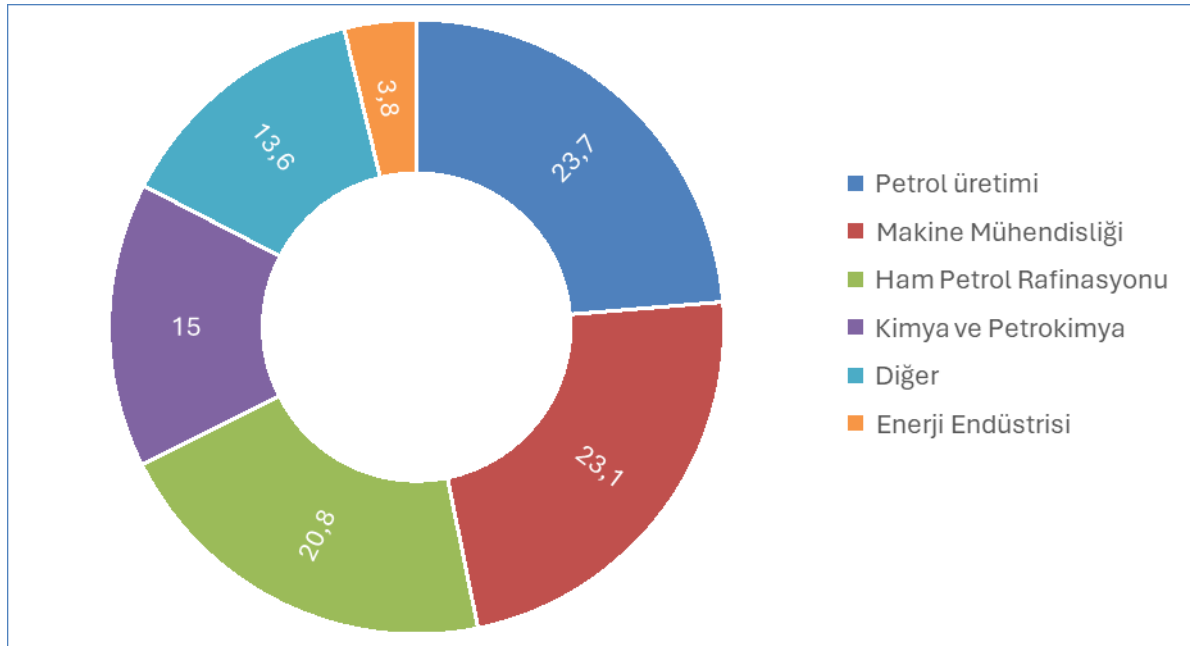
Bölgedeki baskın ekonomik faaliyet türleri arasında madencilik faaliyetleri, imalat sanayi, ticaret, nakliye ve depolama, inşaat ve tarımın öne çıktığı görülmektedir. Tataristan'ın brüt bölgesel ürün yapısı Grafik 1'de gösterilmektedir.

Grafik-1 Tataristan Cumhuriyeti'nin Brüt Bölgesel Ürün Yapısı (2024, %)

Bölge'nin sanayi yapısı içinde %23,7'lik pay ile petrol üretimi ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada makine mühendisliği yer alırken ham petrol rafinasyonu ise üçüncü en büyük sanayi faaliyeti olarak görülmektedir. Tataristan'ın sanayi yapısı Grafik 2'de gösterilmektedir.

Grafik-2 Tataristan Cumhuriyeti'nin Sanayi Yapısı (2024, %)

Sanayi Üretimi:

Ekonomik gücünü ağırlıklı olarak petrol üretiminden alan Tataristan'da kanıtlanmış petrol rezervleri 1,3 milyar tondan (9,53 milyar varil) fazladır. 2024 yılında 33,8 milyon ton ham petrol çıkarılmış olup Tataristan'da toplam 24 milyon tonu işlenmiştir.

Testfirm verilerine göre, Tatar devlet petrol şirketi Tatneft, gelir bakımından Rusya'nın 6'ncı büyük şirkettir. Rusya'nın en büyük 200 şirketi arasında Tataristan merkezli beş şirket yer almaktadır (Tatneft, Nijnekamskneftehim, Taif-Nk, Transtehservis, Kazanorgsintez). Petrolün yanı sıra Rusya genelinde üretilen kauçuğun %38,7'si, kamyon lastiklerinin %58,8'i, otomobil lastiklerinin %25,8'i, kamyonların %35,8'i ve polietilenlerin %27,7'si Tataristan'da üretilmektedir.

Tataristan'da petrol ve petrole bağlı ürünlerin yanı sıra makine ve makine ekipman üretimi, araç ve araç ekipman üretimi, metalik olmayan mineral ürünler üretimi, kauçuk ve plastik ürünler, elektrikli ekipman, elektronik ve optik ekipman, ağaç işleme ve ağaç ürünleri üretimi, kâğıt hamuru ve kâğıt üretimi, hafif ve gıda sanayi üretimi Cumhuriyetin endüstriyel potansiyeline katkıda bulunan diğer alanlar olarak sıralanmaktadır.

2024 yılında Tataristan'ın sanayi üretim hacmi 5,6 trilyon ruble olmuştur. Aynı dönemde toplam 33,8 milyon ton ham petrol üretilmiş olup söz konusu üretimde Tatneft'in payı %80,7 ile 27,28 milyon ton, küçük ölçekli petrol firmalarının payı ise %19,3 ile 6,52 milyon ton seviyesinde gerçekleştirmiştir.

Bölge, petrol ve gazdan başka, kireçtaşı, dolomit, inşaat kumu, kil, inşaat taşı, alçıtaşı başta olmak üzere zengin maden kaynaklarına sahiptir. Rusya İstatistik Kurumunun paylaştığı bilgilere göre 2024 tarihinde kok ve petrol ürünlerin üretiminin parasal değeri 1.220.491,9 milyon ruble, kimya maddeleri ve kimya ürünlerin üretimi 532.963,7 milyon ruble, lastik ve plastik ürünlerin üretimi 243.630,8 milyon ruble olarak olmuştur.

Öte yandan, Alabuga Serbest Ekonomik Bölgede Aurus markalı lüks segmentte otomobil üretilmektedir. Aurus, Rusya Federasyonu Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın emriyle 2013 yılından bu yana üretilen otomobil markasıdır. Proje, hem kamu çalışanlarının resmi araçlarının yerini alacak hem de ticari satışlarda kullanılacak şekilde hayata geçirilmiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Aurus Senat marka bir otomobil kullandığı, Rus liderin aynı aracı KDHC lideri Kim Jong-un'a hediye ettiği bilinmektedir.

Kazan helikopter fabrikası Mi-8/17 ve Mi-38 modeli yılda 100 adet helikopter üretmekte ve 90'dan fazla ülkeye ihracat yapmaktadır.

S.P Gorbunov Kazan uçak fabrikası, PJSC "Tupolev Şubesi" toplam 20 bini aşan sayıda, 22 tip havacılık ekipmanı üretimi gerçekleştirmiştir ve TU-160 modeli uçak üretmektedir.

A.M. Gorkiy Zelenodolsky gemi fabrikası sivil ve askeri gemi üretmekte ve toplam 1500'ten fazla deniz ve nehir gemisi üretilmiştir. Yıllık üretim kapasitesi 10-12 gemi olmasına rağmen 2023 yılında yüksek talep ve sipariş üzerine 39 gemi üretilmiştir. Volga ve Kama nehirlerinin Hazar Denizine dökülmesinden dolayı Bölge'de yüksek bir potansiyel bulunmaktadır.

Tarım Üretimi:

Tarımsal üretim açısından önemli bölgeler arasında yer alan Tataristan, Rusya geneli toplam tarım üretiminin %4,6's tek başına karşılamaktadır⁴. Tarım alanında Bölge'nin 4 milyar dolar üretim hacmi bulunmaktadır. Süt ve buğday üretimi yıllık 5'er milyon ton olup mısır, et, yumurta ve patates ürünlerinde Tataristan lider konumdadır. Ayrıca gıdanın çoğunu helal ürünler oluşturmaktadır. Öte yandan, Kazan yağ fabrikasında Ayçiçek yağı üretimi yapılmaktadır.

IT ve Bilisim Alanı:

Tataristan, bilgi teknolojileri (BT) alanında yaptığı yatırımlar ve uyguladığı politikalar ile Rusya'nın önde gelen bölgelerinden birisi olmuştur. BT alanında yıllık 90 milyar ruble brüt sanayi geliri elde eden Tataristan'da yaklaşık 2.973 kuruluş faaliyet göstermekte ve yaklaşık 41 bin işçi çalışmaktadır. Halihazırda Rusya'daki en büyük "IT Park"larından biri Kazan'dadır. Keza Naberejniye Çelny şehrinde de bir "IT Park" mevcuttur.

Innopolis şehri ise "IT" alanında faaliyet gösterecek akademik kuruluş ile firmaları bir araya getiren bir "teknoloji şehri" olarak tasarlanmıştır. Şehirde bu zamana kadar yaklaşık 107 şirket ve 26 ortaklık toplam 28,7 milyar rublelik yatırım gerçekleştirmiştir. Bu güne kadar yerleşik şirket sayısı 320'ye ulaşmış olup 8.300'ten fazla istihdam oluşturulmuştur. Bunların yanı sıra ICL-KPO VS isimli şirket BT alanında Rusya'daki en büyük ilk 15 şirket arasında gelmektedir. Ayrıca, Innopolis şehri Rusya'da insansız araç kullanılan ilk şehir olması açısından da dikkat çekmektedir.

III) TATARİSTAN'IN DIŞ TİCARETİ¹

Tataristan dış ticareti, yıllar itibarıyla dalgalanma gösterse de ticaret fazlası veren bir yapıya sahiptir. Bütün dünyayı sarsan Kovid-19 salgınının küresel ekonomik faaliyette neden olduğu bozulmaların Tataristan'ı da etkilediği ve 2020 yılı sonunda bir önceki yıla kıyasla toplam ticaret hacminin yaklaşık %21 oranında düştüğü görülmektedir. Öte yandan, söz konusu geri çekilmenin 2021 yılında son bulduğu ve toplam ticaretin 2019 yılının da üzerine çıktığı anlaşılmaktadır. 2022 yılında ise toplam ticaret 18,944 milyar dolar olup 2023 yılında toplam ihracatının 10 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 1. Yıllar İtibarıyla Tataristan'ın Dış Ticaret Rakamları (Milyon Dolar)

Yıllar	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
İhracat	13.028	15.406	12.555	8.720	12.072	15.600
İthalat	3.871	3.854	3.164	3.640	5.472	3.344
Hacim	16.899	19.260	15.720	12.360	17.544	18.944
Denge	9.157	11.552	9.391	5.080	6.600	12.256

2022 yılı toplam ticaret hacmi bir önceki yıla göre yaklaşık %7,9 artış göstererek 17,5 milyar dolardan 18,9 milyar dolara ulaşmıştır. Aynı dönemde ihracat 12,1 milyar dolardan 15,6 milyar dolar seviyesine; ithalat 5,5 milyar dolardan 3,3 milyar dolara düşmüştür.

¹ Rusya Federasyonu tarafından alınan karar neticesinde resmi internet sitesinde 2022 yılı ve sonrasına ilişkin istatistiklerin yayınlanması yasaklanmıştır. Bu kapsamda, 2022 yılına ilişkin istatistik resmi veri olmayıp RF Tataristan Cumhuriyetinin genel dış ticaret rakamları ve Türkiye ile olan dış ticaret istatistiklerine ilişkin ayrıntılı resmi veriler 2021 yılı ile sınırlıdır.

2021 yılının Cumhuriyetin ihraç ürünlerine bakıldığında mineral yakıtlar ve ham petrol, organik kimyasal ürünler ve kauçuk, makine ve mekanik cihazların ön sıralarda geldiği görülmektedir.

Tablo 2. Tataristan'ın En Önemli İhraç Ürünleri (Milyon Dolar)

Ürün Türü	2017	2018	2019	2020	2021	% Pay
Mineral yakıtlar, Ham petrol	9.708	12.215	9.450	6.039	8.300	68,7
Organik kim. ürünleri, kauçuk	2.058	2.200	1.758	1.676	2.320	19,3
Makineler ve mekanik cihazlar	790	523	462	440	651	5,2
Yenilen çeşitli gıda müs.	178	163	155	283	393	3,3
Metaller ve ürünleri	88	88	109	109	143	1,3
Kereste ve ahşap ürünleri	118	132	92	121	167	1,4
Diğer ürünler	88	85	529	52	97	0,8
Toplam İhracat	13.028	15.406	12.555	8.720	12.072	100

Cumhuriyetin ithalat kalemleri arasında ise makine ve mekanik cihazlar, organik kimyasal ürünler ile metal ürünleri ilk üç sırada bulunmaktadır.

Tablo 3. Tataristan'ın En Önemli İthal Ürünleri (Milyon Dolar)

Ürün Türü	2017	2018	2019	2020	2021	% Pay
Makineler ve mekanik cihazlar	2.754	2.590	1.947	2.416	3.816	69,7
Organik kimya ürünleri, kauçuk	551	641	592	657	900	16,4
Metaller ve ürünleri	270	88	216	257	341	6,3
Yenilen çeşitli gıda müstahzar.	55	46	50	67	81	1,5
Tekstil, giyim ve ayakkabı	45	56	37	74	66	1,2
Mineral Ürünler, Yakıt ve Enerji Ürünleri	60	51	58	31	63	1,2
Diğer ürünler	136	382	264	138	205	3,7
Toplam İthalat	3.871	3.854	3.164	3.640	5.472	100

Tataristan'ın ithalatında sadece kendi gümrük kapılarından kaydı yapılan ürünler olmayıp RF'nin diğer gümrüklerinde işlem gören mallar da önemli bir yer tuttuğu, dolayısıyla Tablo-3'ün Tataristan'ın ithalatına ilişkin bir bakış sunsa dahi, ithalat potansiyelinin resmi kayıtlardan daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Tataristan'ın 2020 yılında en çok ihracat yaptığı beş ülke incelendiğinde; Polonya, Hollanda, Belarus, Kazakistan ve Almanya'nın öne çıktığı, Türkiye'nin en çok ihracat yapılan ilk on ülke arasında yer almadığı görülmektedir. 2021 yılında en çok ihracat yapılan beş ülke incelendiğinde; Polonya, Hollanda, Almanya, Slovakya ve Belarus'un öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 4. En Çok İhracat Yapılan İlk 10 Ülke (Milyon Dolar) 2017- 2021

NO	Ülke Adı	2017	2018	2019	2020	2021
1	Polonya	1.999	2.739	1.991	1.556	2.604
2	Hollanda	2.105	2.731	1.691	1.106	1.796
3	Almanya	993	739	783	572	714
4	Slovakya	401	509	496	278	705
5	Belarus	839	995	819	679	635
6	Kazakistan	598	622	533	606	582

7	Macaristan	452	419	502	265	363
8	Fransa	74	250	224	189	324
9	Finlandiya	548	507	379	204	240
10	Bulgaristan	385	321	360	203	225
	Diğer	4.634	5.574	4.777	3.063	3.885
	Toplam	13.028	15.406	12.555	8.720	12.072

2020 yılında Tataristan'ın en çok ithalat yaptığı beş ülkenin Almanya, Çin, ABD, İtalya ve Türkiye olarak sıralandığı ve Türkiye'nin ihracatının 219,6 milyon dolar seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır. 2021 yılında Tataristan'ın en çok ithalat yaptığı beş ülkenin Almanya, Çin, ABD, Türkiye ve İtalya olarak sıralandığı ve Türkiye'nin ihracatının 341,4 milyon dolar seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. En Çok İthalat Yapılan İlk 10 Ülke (Milyon Dolar) 2018- 2021

NO	Ülke Adı	2017	2018	2019	2020	2021
1	Almanya	927	1117	696	890	1516
2	Çin	305	430	422	582	864
3	ABD	620	300	269	269	456
4	<i>Türkiye</i>	<i>160</i>	<i>194</i>	<i>210</i>	<i>220</i>	<i>341</i>
5	İtalya	159	181	163	224	272
6	Belarus	212	197	226	192	217
7	Polonya	50	2739	48	59	114
8	Güney Kore	45	88	47	116	111
9	Belçika	56	75	59	76	101
10	Çekya	55	564	48	58	101
	Diğer	1283	708	977	955	2895
	Toplam	3871	3854	3164	3640	5472

2021 yılı sonu itibarıyla ülkemizin Tataristan'a en çok ihracat yapan 4. ülke olduğu; öte yandan Tataristan'dan ithalat ise 11. sırada yer aldığı görülmektedir.

IV) TÜRKİYE-TATARİSTAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Tataristan Ticaret Temsilciği (Tatarstan Trade House) 1995 yılında Türkiye'de faaliyete geçmiştir. 2 Eylül 1996 tarihinde Kazan'da Türkiye Cumhuriyeti Kazan Başkonsolosluğu; 13 Eylül 1997 tarihinde ise İstanbul'da Tataristan Cumhuriyeti Yetkili Temsilciliği açılmıştır. Öte yandan, Kazan-İstanbul arasında THY ve PEGASUS uçuşları gerçekleştirilmektedir.

İzleyen tablodaki veriler Türkiye-Tataristan arasındaki dış ticarete ilişkin RF Volga Gümrük İdaresi'ne bağlı gümrük kapılarından yapılan işlemleri göstermektedir. 2020 yılı sonunda 361,7 milyon dolar olarak gerçekleşen karşılıklı ticaret 2021 yılında ise 563,6 milyon dolarlık büyüklüğe ulaşmıştır (İhracat 341,4 milyon dolar, ithalat 222,2 milyon dolar). Resmi yetkililerin yaptığı açıklamaya göre, 2022 yılında Türkiye'nin Tataristan'a dış ticaret hacmi ise 1,2 milyar dolara yükselmiştir.

Tablo 6. Yıllar İtibariyle Türkiye-Tataristan Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Yıllar	2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye'ye İhracat	144	120	270	142,1	222,2
Türkiye'den İthalat	160	194	210	219,6	341,4
Toplam	304	314	480	361.7	563,6

2021 yılında Türkiye'den Tataristan'a yapılan 341,4 milyon dolarlık ihracatın 127,6 milyon dolarlık kısmını kara taşıtları oluşturmaktadır. Tataristan'da üretilen Ford ve Kamaz (kamyon) markalı araçlar Türkiye'nin bölgeye otomotiv aksam ve parçası ihracatını geliştirmektedir. Karayolu taşıtlarından başka nükleer reaktörler, kazanlar, ekipman ve mekanik cihazlar (121,9 milyon dolar), mobilya (14,6 milyon dolar), plastik ve plastikten mamul eşya (14,4 milyon dolar) ile demir metalden ürünler (12,6 milyon dolar) Türkiye'nin Tataristan'a ihracatında öne çıkan ürünler olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 7. Türkiye'nin Tataristan'a İhracatı (Bin Dolar) 2021

Sıra	Fasıl	Ürün Adı	Tutar
1	87	Karayolu Taşıtları	127.630
	8708	Kara Taşıtları İçin Aksam ve Parçaları	116.008
	8716	Taşıtlar için Römorklar, Yarı Römorklar vb. ile Aksam ve Parçaları	8.885
2	84	Nükleer Reaktörler, Kazan: Makina ve Cihazlar, Aletler, Parçaları	121.978
	8429	Dozer, Greyderler, Skreyperler, Ekskavatör, Küreyici, Yükleyici vb.	26.599
3	94	Mobilya	14.617
	9401	Oturmaya Mahsus Mobilyalar, Aksam ve Parçaları	7.991
4	39	Plastik ve Plastikten Mamul Eşya	14.484
	3920	Plastikten Diğer Levha, Yaprak, Pelikül ve Lamlar	7.405
	3921	Plastikten Diğer Levhalar, Yaprak, Pelikül, Varak ve Lamlar	1.402
5	73	Demir Metalden Ürünler	12.686
6	82	Aletler, Bıçak, Kaşık	8.548
7	85	Elektrik Makinalar	6.980
8	83	Adi Metallerden Çeşitli Eşya	4.509
9	70	Cam ve Camdan Ürünler	3.751
10	28	İnorganik Kimya Ürünleri	3.236
	2818	Suni Korendon Alüminyum Oksit ve Hidroksit	2.889
	Diğer		19.867
	Toplam		341.488

Başta tekstil ve gıda ürünleri olmak üzere pek çok Türk malı Rusya'nın başka gümrük noktaları üzerinden ithal edilmekte ve ithalatçılar tarafından Tataristan'a getirilmektedir. Dolayısıyla Tataristan haricindeki gümrüklerden ithal edilen konfeksiyon ürünleri, yaş meyve sebze vb. diğer ürünler de eklenince Tataristan'ın Türkiye'den yaptığı ithalatın daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

2021'de Tataristan'ın Türkiye'ye gerçekleştirdiği 222,2 milyon dolar değerindeki ihracatta hangi ürünlerin yer aldığına fasıl bazında Tablo-8'de yer verilmektedir.

Tablo 8. Tataristan'ın Türkiye'ye İhracatı (Bin Dolar) 2021

№	Fasıl	Ürün Adı	Tutar
1	40	Kauçuk ve Kauçuktan Eşya	95.645
	4002	Sentetik Kauçuk, Taklit Kauçuk, Stiren-Butadien Kauçuğu vb	95.247
3	27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Müstahsalları, Mumlar	85.253
	2709	Ham Petrol (Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar)	78.632
	2710	Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar	6.621
2	87	Karayolu Araçları	10.256
	8704	Eşya Taşımaya Mahsus Motorlu Taşıtlar	6.976
	8701	Traktörler	2.315
4	39	Plastik ve Plastikten Mamul Eşya	7.586
5	15 (1512)	Hayvansal ve Bitkisel Yağlar ve Bunların Müstahzarları	8.322
6	25 (2503)	Tuz, Kükürt, Çimento	2.627

7	28	İnorganik Kimya Ürünleri	2.568
8	29	Organik Kimyasal Müstahsallar	2.017
	Diğer		7.995
	Toplam		222.269

Türkiye'nin Tataristan'dan gerçekleştirdiği ithalatın 95,6 milyon dolarlık kısmı kauçuk ve kauçuktan eşyadan oluşmaktadır. İthalatımızdaki diğer başlıca ürün grubu ise 27. fasılda yer alan mineral yakıtlar ve yağlar olarak dikkat çekmektedir. Bunlarla birlikte, 87. fasılda yer alan karayolu araçlarının da 10 milyon dolar barajını aştığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin Tataristan'dan gerçekleştirdiği ithalatın 95,6 milyon dolarlık kısmı kauçuk ve kauçuktan eşyadan oluşmaktadır. İthalatımızdaki diğer başlıca ürün grubu ise 27. fasılda yer alan mineral yakıtlar ve yağlar olarak dikkat çekmektedir. Bunlarla birlikte, 87. fasılda yer alan karayolu araçlarının da 10 milyon dolar barajını aştığı anlaşılmaktadır.

4.1. Tataristan'da Türk Yatırımları

Tataristan, ülke genelinde en çok yatırım çeken bölgeler arasında yer almakta olup firmalarımızın da Moskova Bölgesinin ardından en çok tercih ettiği bölgedir. Tataristan'da Türk sermayesiyle kurulan 70'den fazla şirketin çeşitli sektörlerde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Tataristan'da çok sayıda Türk yatırımcının yer almasında Tataristan yönetiminin bölgeye yapılan doğrudan yatırımlara azami önem vermelerinin ve bu çerçevede ülkemiz yatırımcı firmalarına teveccüh göstermelerinin ciddi payı olduğu değerlendirilmektedir. Yatırımların en çok yoğunlaştığı alan yaklaşık 2,5 milyar dolarlık tutar ile Alabuga Özel Ekonomik Bölgesidir. Aşağıda önemli Türk yatırımcılara ve faaliyet alanlarına ilişkin kısa bilgiler yer almaktadır.

Kastamonu Entegre: Alabuga Özel Ekonomik Bölgesindedir. MDF ve parke üretimi yapmakta olup bölgedeki en büyük Türk yatırımcıdır.

Efes Pilsen Rusya: Anadolu Grubu'na aittir. Kazan şehrindeki fabrika en büyük faal Türk yatırımlarından birisidir.

Hayat Kimya: Kastamonu Entegre Ağaç Sanayi Şirketiyle aynı gruba (Hayat Holding) aittir. Alabuga Özel Ekonomik Bölgesindedir. Tuvalet kâğıdı, havlu ve peçete gibi hijyenik ürünler üretmektedir. 2015 yılında üretime başlamıştır.

Trakya Cam Rus (Şişecam): Alabuga Özel Ekonomik Bölgesindedir. 2014 yılı mayıs ayında üretime başlamıştır. Bir fabrikada düz cam ve diğer fabrikada ise otomotiv camı üretilmektedir.

Coşkunöz Holding: Ford'un Tataristan'da üreteceği araçların saç malzemesini sağlamak üzere Alabuga Özel Ekonomik Bölgesinde 2014 yılında üretime geçmiştir.

FİMAKO Makine: Tüleçi şehrinde. 2017 yılı başında plastik araç gereç üretimi amacıyla kurulmuştur.

TİRSAN Kardan: KAMAZ kamyon fabrikasına yedek parça sağlamak üzere Naberejniye Çelnı'de 2012 yılında faaliyet geçmiştir.

Koluman: 2016 yılında Naberejniye Çelnı'de üretim faaliyetlerine başlayan Koluman Rus LLC, Rusya pazarında beton pompaları, vakumlu süpürücüler, yarı römork ekipmanı ve çöp kamyonları üretimi, satışı ve satış sonrası hizmeti vermektedir.

TIS Ltd. Şirketi: Rusya’da üretilen ticari araçlara koltuk üretmekte olan firmanın üretim tesisi Alabuga şehrinde mukimdir.

Sunrise: Hayat Holding’e bağlı olarak, Naberejniye Çelnı şehrinde konut, alışveriş merkezi ve spor merkezi inşaat projesi yürütmektedir. AVM ve konut projesinin ilk aşaması tamamlanmıştır.

Polimeks: Polimeks firması tarafından Kazan’ın merkezindeki tarihi Şamski Hastanesi binasının restorasyonu ile yap-işlet modeliyle tamamlanan “Kazan Palace by Tasigo” oteli 2019 yılından itibaren faaliyet göstermektedir. Öte yandan, 2020 sonunda ek otel binası hizmete girmiştir. 2021 yılı içerisinde başlanılan faz 3 konut projesi inşaatı ise devam etmektedir.

4.2. Tataristan’da Devam Eden İnşaat Projeleri

İnşaat sektörü ekonomik aktiviteyi canlandırması ve istihdam yaratması sebebiyle Tataristan Cumhuriyeti tarafından daima özel önem verilen bir sektör olmuştur. Müteahhitlik firmalarımız Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından 90’lı yıllarda Tataristan pazarına girmeye başlayarak anılan dönemde çok sayıda projeye imza atmışlardır. Müteahhitlik firmalarımızın Tataristan’da bugüne kadar toplam büyüklüğü yaklaşık 2,5 milyar dolar olan muhtelif projeleri tamamladığı söylenebilmektedir.

Son yıllarda firmalarımızın, rafineri, petrokimya tesislerinin nitelikli inşaat işlerini üstlenmekte olduğu görülmekte olup halihazırda ENKA İnşaat Nijnekamsk’da (Tüben Kama) Doğalgaz Çevirim Santrali inşaat projesini ve Kazan’da CCGT-250 Kazanorgsintez PJSC Projesi kapsamında kombine çevirim santrali inşasını sürdürmektedir.

Firmalarımızın üstlendikleri taahhüt işlerinin yanında son dönemde Tataristan’da yatırımcı olarak da faaliyet göstermeye başlamışlardır. Polimeks unvanlı firmamız Kazan’ın merkezindeki tarihi Şamski Hastanesi binasını restore ederek yap-işlet modeliyle tamamlamış ve 2019 yılı mart ayı itibarıyla “Kazan Palace by Tasigo” isimli otel olarak kullanıma açmıştır. Öte yandan, mezkur firma 100 odalı ek otel binası ile faz üç konut projesine başlamış ve 2020 sonunda ek otel binası hizmete girmiştir. 2023 yılında ise 40 lüks daireli Topaz Residences by Tasigo faaliyete geçmiştir.

V) ÖZET ve SONUÇ

Ataşeliğimizce; RF Tataristan Cumhuriyeti hakkında genel bilgilere, ekonomik yapısına, dış ticaret kompozisyonuna ve ülkemiz ile olan ilişkilerine yukarıda yer verilmiştir. RF'deki en büyük ekonomiye sahip bölgeler arasında yer alan Tataristan ile ülkemiz arasındaki ticaret hacmi resmi yetkililerin yaptığı açıklamaya göre kayda değer şekilde yükselmiş olup ülke genelinde Moskova Bölgesinin ardından en fazla Türk yatırımı çeken bölgenin Tataristan olduğu görülmektedir. Tataristan'da çok sayıda Türk yatırımcının yer almasında Tataristan yönetiminin bölgeye yapılan doğrudan yatırımlara azami önemvermelerinin ve bu çerçevede ülkemiz yatırımcı firmalarına teveccüh göstermelerinin ciddi payı olduğu değerlendirilmektedir.

Tataristan ticaret fazlası veren bir yapıya sahip olup bütün dünyayı sarsan Kovid-19 salgınından etkilenmiş ve 2020 yılında toplam ticaret hacmi yaklaşık %21 oranında gerilemiştir. Öte yandan, söz konusu gerilemenin 2021 yılı ile son bulduğu ve toplam ticaretin 2019 yılının da üzerine çıktığı anlaşılmaktadır. Bu duruma paralel olarak 2020 yılında 361,7 milyon dolar olan Türkiye-Tataristan arasındaki dış ticareti de 2021 yılında 563,6 milyon dolara, resmi yetkililer tarafından yapılan açıklamaya göre 2022 yılında 1,2 milyar dolara yükselmiştir.

Diğer taraftan içinde bulunduğumuz dönem içerisinde Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi nedeniyle ortaya çıkan yeni durumun yarattığı belirsizlik nedeniyle 2025 yılında Türkiye-Tataristan arasındaki ticaretin yönünün neresi olacağı konusunda kesin bir hüküm bildirmek bu aşamada çok mümkün gözükmemektedir. Yine de firmalarımızın, Rusya pazarını uzun vadeli olarak hedeflemelerinin piyasada tutunma anlamında şanslarını artıracığı düşünülmektedir. Buradan hareketle; Tataristan'a yönelik ihracatımızda otomotiv, makine, tekstil ve helal gıda ve gıda ürünlerinin öne çıkabileceği değerlendirilmektedir.

Yukarıda sayılanlara ek olarak, Rus ticaret hayatında, Rusya'da yerleşerek ülkede mağaza, ofis veya üretim tesisi açan firmaların daha fazla başarılı oldukları müşahade edilmektedir. Öte yandan, RF genelinde en çok yatırım çeken bölgeler arasında yer alan Tataristan, mevcut yatırımları artırmak için bir takım teşvik programlarını devreye almış ve yatırımda öncelikli alanlar belirlemiştir. Bu bağlamda; kimya ve petrokimya endüstrisi, makine mühendisliği ve metal işleme, bilgi teknolojileri ve telekomünikasyon, tarımsal sanayi kompleksi, inşaat, tıp ve ilaç endüstrisi, hizmet endüstrisi ve turizm, AR-GE şeklinde sıralanmakta olan sektörlerin Tataristan'da yatırım yapmak isteyen Türk şirketlerinin ilgisini çekebileceği düşünülmektedir.

Önemli Adresler:

Diplomatik Temsilcilikler	
T.C. Kazan Başkonsolosluğu	http://kazan.cg.mfa.gov.tr/
RF Ankara Büyükelçiliği	https://turkey.mid.ru/ru/
RF Ankara Büyükelçiliği Ticaret Mümressilliği	https://tur.minpromtorg.gov.ru/
RF Tataristan Türkiye Temsilciliği	https://tatturk.tatarstan.ru/
Rusya Federasyonu Kazan Dışişleri Temsilciliği	https://kazan.mid.ru/
Bakanlıklar / Kamu Kurumları	
RF Tataristan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı	https://president.tatarstan.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Başbakanlığı	https://prav.tatarstan.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	https://mpt.tatarstan.ru/

RF Tataristan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı	https://mert.tatarstan.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı	https://minfin.tatarstan.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Ulaştırma ve Yollar Bakanlığı	https://mindortrans.tatarstan.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Gümrük Servisi	https://customs.tatarstan.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Servisi	https://tatstat.gks.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Federal Vergi Servisi	https://nalog.tatarstan.ru/
RF Tataristan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı	https://agro.tatarstan.ru/
Ticaret Odaları, Sektörel Birlikler / Dernekler	
Rus – Türk İşadamları Birliği	http://www.rtib.org/
RF Bölgeleri Yatırım Portalı	https://www.investinregions.ru/
RF Tataristan Ticaret ve Sanayi Odası	http://www.tpprt.ru/
RF Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı	https://tida.tatarstan.ru/